

ПРО НАУКОВИЙ ДОРОБОК ІЗ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ТОРГІВЛІ

ABOUT THE SCIENTIFIC RESEARCH RESULTS ON THE ISSUE OF TRADE REMEDIES INTERNATIONAL LEGAL REGULATION

Локшина Ю.В.,

аспірант відділу європейського права та міжнародної інтеграції

Інституту законодавства Верховної Ради України

Стаття присвячена дослідженню наукового доробку із проблеми правового регулювання антидемпінгових, компенсаційних і захисних заходів як у вітчизняній, так і в іноземній літературі. Автор визначив, що тема потребує комплексного дослідження в напрямі розкриття механізмів правового регулювання засобів захисту торгівлі в Європейському Союзі, а також перспектив вдосконалення правового регулювання засобів захисту торгівлі в Україні.

Ключові слова: засоби захисту торгівлі, антидемпінгові заходи, компенсаційні заходи, захисні заходи, ГАТТ/СОТ, Європейський Союз.

Статья посвящена исследованию научного наследия по проблеме правового регулирования антидемпинговых, компенсационных и защитных мер как в отечественной, так и в иностранной литературе. Автор определил, что необходимо комплексное исследование темы в направлении раскрытия механизмов правового регулирования средств защиты торговли в Европейском Союзе, а также перспектив совершенствования правового регулирования средств защиты торговли в Украине.

Ключевые слова: средства защиты торговли, антидемпинговые меры, компенсационные меры, защитные меры, ГАТТ / ВТО, ЕС.

Article by is devoted to the research of the scientific work on the problem of legal regulation of anti-dumping, anti-subsidy measures and safeguards both in national, so as in international literature. The author in vesting at that this topic requires a comprehensive study on the disclosure of mechanisms for legal regulation of trade remedies in the EU, as well as prospects for improving the legal regulation of trade remedies in Ukraine.

Key words: trade remedies, anti-dumping measures, anti-subsidy measures, safeguards, GATT/WTO, European Union.

Постановка проблеми. З огляду на інтеграційні перспективи України та підписану Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС), все більш актуальним для нашої держави стає вивчення досвіду ЄС щодо правового регулювання різних аспектів функціонування внутрішнього ринку й адаптація вітчизняного законодавства до норм права ЄС. Навіть більше, з ратифікацією Угоди про асоціацію Україною та Європейським Союзом наша держава взяла на себе зобов'язання в різних сферах, зокрема і правила, що регулюють застосування сторонами засобів захисту торгівлі, яким присвячена ціла гл. 2 згаданої Угоди. Це обумовлює необхідність наукового дослідження проблеми сутності засобів захисту торгівлі й особливостей правового регулювання цієї теми в межах Світової організації торгівлі (далі – СОТ) і Європейського Союзу, що, звичайно, вимагає аналізу стану вивчення вітчизняної та іноземної літератури за вказаною тематикою, що є метою статті.

Стан опрацювання. В Україні питанню засобів захисту торгівлі присвятили свої роботи такі науковці: Н. Бочарова, О. Вишняков, Ю. Герасим, І. Капуш, О. Кочергіна, В. Коновалов, Н. Коновалова, А. Мазаракі, В. Муравйов, С. Нетудихата, С. Новіков, С. Осика, О. Онішук, О. Панфілова, О. Покрещук, В. Пятницький, О. Решота, В. Сидоренко, І. Софіщенко, О. Шпакович та інші.

В іноземній літературі питанню регулювання засобів захисту торгівлі досліджували такі вчені: І. ван Баель, Ж. Белліс, П. Бентлі, Ван ден Боше, Р. Вофрум, С. Гейнс, Д. Ірвін, С. Кашкин, М. Кьобель, П. Мавроїдіс, Н. Мусис, Н. Недзель, Б. Олсен, Дж. Пфуморозе, А. Сапір, К. Соренсен, Р. Шепенко, П. Штоль, Р. Штрайнци та ін.

Виклад основного матеріалу. Треба зазначити, що питаннями засобів захисту торгівлі цікавилися багато вітчизняних та іноземних науковців. Так, вітчизняним вченим, що присвятив найбільше уваги засобам захисту торгівлі, є С. Осика. Поряд із дослідженням загальних правил функціонування СОТ і аналізом правового регулювання міжнародної торгівлі загалом, низка його наукових робіт присвячена правовому регулюванню антидемпінгових, компенсаційних і захисних заходів у межах системи Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (англ. General Agreement on Tariffs and Trade, GATT) ГАТТ/СОТ, і особливостям регулювання таких інструментів в Європейському Союзі. Так, у роботі «Правове регулювання імпорту: антидемпінгові заходи» С. Осика характеризує основні положення проведення антидемпінгової процедури й антидемпінгового розслідування згідно з правилами СОТ, а також приділяє окрему увагу загальним положенням нормативно-правових актів Європейського Союзу про захист від демпінгового імпорту. Зокрема, автор здійснив

кодифікацію нормативно-правових документів ЄС щодо демпінгового імпорту, відзначаючи, що засоби захисту торгівлі регулюються саме на рівні ЄС, а не на рівні держав-членів. [5] Учений у роботі зазначив, що перші правові акти ЄС в згаданій сфері були розроблені ще на початкових етапах розвитку єдиної торговельної політики Співтовариства, але згодом вони зазнали модифікації після набрання чинності Угоди про застосування ст. VI ГАТТ у 1994 р. Також автор здійснив докладний постатейний аналіз Регламенту Ради ЄС № 384/96 «Про захист від демпінгового імпорту з країн, що не є членами ЄС» як базового правового інструменту, що регулює такий вид недобросовісної торговельної практики в межах Співтовариства. Дослідження «Демпінг у сучасній міжнародній торгівлі» за співавторством П. Бенлі, О. Оніщук, С. Осики присвячене, окрім іншого, також правовому регулюванню демпінгу в Європейському Співтоваристві. Зокрема, було досліджено повноваження органів Європейського Союзу, до компетенції яких належить розроблення та реалізація політики ЄС в зазначеній галузі, та подано їхню класифікацію відповідно до основних завдань і функцій [3]. Досліджені особливості визначення поняття «демпінг» за законодавством ЄС і його елементів, зокрема й нормальної вартості. Докладно описана процедура і правила проведення антидемпінгового розслідування, згідно з правом ЄС, разом із наведеними термінами такого розслідування, а також подано особливості правового регулювання перегляду та призупинення антидемпінгових мит. Частина іншої роботи С. Осики і В. Коновалова «Антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи» [2] та С. Осики «Основи та особливості права США, Канади та ЄС по захисту від демпінгового імпорту» (видана російською мовою) теж присвячені аналізу правового регулювання захисту від демпінгового, субсидованого і масованого імпорту в межах єдиної торговельної політики Європейського Союзу [6]. Автори підкреслили важливість засобів захисту торгівлі для ЄС та дослідили загальну структуру регулятивного механізму ЄС із питань захисту від демпінгового, субсидованого і масованого імпорту.

Надзвичайно ґрунтовним на час свого видання у 2001 р. був посібник «Антидемпінгова політика Європейського Союзу», виданий спільно Представництвом України при Європейському Союзі й Антидемпінговою службою Європейської Комісії [1]. Автори навели основні поняття й елементи антидемпінгового регулювання в ЄС і зазначили деякі відмінності законодавства від правил СОТ у цій сфері. Важливим добробком є аналіз процедури набрання чинності антидемпінгових заходів, а також оскарження таких заходів зацікавленою стороною. Згаданий посібник, на нашу думку, хоч і потребує оновлення, є надзвичайно якісним дослідженням щодо специфіки такого виду засобів захисту торгівлі в ЄС.

У підручнику за редакцією професора О. Вишнякова «Торгове право ЕС» автори О. Вишняков і А. Наку приділили більше уваги дослідженню засобів захисту торгівлі в ЄС у контексті загального

аналізу його місця в системі світової торгівлі [10]. Розглянувши специфіку заходів зовнішньоторговельного захисту в ЄС, до яких відносять антидемпінгове регулювання, заходи проти субсидованого експорту й іноземні торговельні бар'єри, автори дійшли висновку, що регламенти, які регулюють антидемпінгові та компенсаційні заходи, розрізняються лише правилами розрахунку антидемпінгових і компенсаційних мит, а інші питання, наприклад, щодо розрахунку шкоди або процедурні особливості, регулюються однаково. Також автори зосередили свою увагу на інституційних основах використання засобів захисту торгівлі в ЄС, тобто на повноваженні різних інститутів Співтовариства в цій сфері, а саме: Європейської Комісії, Ради ЄС і консультативних комітетів, Суду Європейського Союзу тощо. Проте треба зазначити, що, як і багатьма іншими дослідниками згаданої теми, авторами в посібнику звертається більша увага на антидемпінгове регулювання і мена – на інші засоби захисту торгівлі, зокрема, зовсім мало уваги приділяється правовому регулюванню захисних заходів в ЄС.

У ґрунтовному дослідженні «Європейське право» [4] за редакцією В. Муравйова, спрямованому на вивчення загальних основ права Європейського Союзу, приділено окрему главу книги спільній торговельній політиці Європейського Союзу і правовому регулюванню засобів захисту торгівлі в межах ЄС. Автор зауважив, що основу застосування засобів захисту торгівлі в ЄС становить право ГАТТ/СОТ, на якому базується вже законодавство ЄС в згаданій сфері. Вчений також, як і більшість інших дослідників, приділив увагу законодавству ЄС щодо антидемпінгового й антисубсидійного регулювання, основним органам, що наділені повноваженнями в згаданій сфері.

Інший український вчений, І. Софіщенко, у праці «Торговельно-економічні відносини між Україною та ЄС» [8] теж сконцентрував свою увагу на правовому регулюванні та використанні антидемпінгових інструментів в Європейському Союзі, відзначивши актуальність даної теми для нашої держави через велику долю експорту вітчизняних товарів до ЄС і проблему поширення на українські товари антидемпінгових заходів. За словами автора, принципи використання антидемпінгових заходів у Співтоваристві загалом ґрунтуються на принципах угод ГАТТ/СОТ, однак застосовуються і специфічні правила, притаманні лише ЄС, наприклад, правило оцінки інтересів ЄС і правило меншого мита.

Вчений В. Сидоренко є чи не єдиним вітчизняним дослідником, який намагався здійснити порівняльний аналіз стану правового регулювання антидемпінгових заходів в Україні й Європейському Союзі [7]. У своєму дослідженні автор сконцентрувався, на жаль, як і інші дослідники, лише на антидемпінговому регулюванні, оминувши дослідження інших засобів захисту торгівлі з огляду на те, що, на думку автора, антидемпінгові заходи є одним із дієвих інструментів захисту внутрішнього ринку від недобросовісної торговельної практики. Автор

здійснив порівняння Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» та правових актів ЄС у цій сфері, зокрема, Регламенту ЄС № 384/96 «Про захист від демпінгового імпорту з країн, що не є членами ЄС» разом із змінами та доповненнями, внесеними Регламентами ЄС № 2331/96, № 905/98, № 2238/2000 тощо. На основі такого аналізу автор виокремив ряд недоліків антидемпінгового законодавства України та розробив власні рекомендації щодо вдосконалення вітчизняного антидемпінгового законодавства. Так, автор приділив увагу розкриттю поняття «зацікавлена сторона» під час антидемпінгового розслідування за українським законодавством і дійшов висновку, що таке поняття потребує доопрацювання.

Багато закордонних вчених також цікавилися темою засобів захисту торгівлі, присвятивши їй низку робіт. Так, одним із дослідників, що вивчав правове регулювання засобів захисту торгівлі є А. Сапір, який, насамперед, досліджував антидемпінгове регулювання в Європейському Союзі в роботі “Some ideas for reforming the community anti-dumping instrument” [11]. Автор висловив думку, що антидемпінгове регулювання ЄС необхідно привести до нових економічних реалій і для цього запропонував деякі варіанти реформування такого виду засобів захисту торгівлі в межах ЄС. Наприклад, однією з таких пропозицій автора стало запровадження більшої прозорості як щодо процесу антидемпінгових процедур, так і щодо процедури запровадження антидемпінгових заходів як таких.

Також одним із найбільш ґрунтовних досліджень права Європейського Союзу, яке регулює засоби захисту торгівлі, є книга І. ван Баеля і Ж.-Ф. Белліса “EU Anti-dumping and Other Trade Defence Instruments” [12]. Метою авторів було надання деталізованого і практичного коментаря законодавства Європейського Союзу щодо права міжнародної торгівлі, зокрема й щодо правил регулювання засобів захисту торгівлі. Дослідники ґрунтовно охарактеризували особливості законодавства ЄС, що регулює чотири засоби захисту торгівлі, тобто антидемпінгові, компенсаційні, захисні заходи й особливий вид – заходи, що застосовуються відповідно до Регламенту ЄС 2641/84 та Регламенту 3286/94. Автори охарактеризували основні законодавчі акти ЄС, інституційний механізм регулювання, новітнє законодавство в цій сфері, а також практику використання заходів і особливості проведення таких розслідувань. Так, особливу оцінку було надано важливим змінам законодавства спільноти та способом ухвалення рішень у згаданій сфері, які набули чинності 2011 р.

У своїй роботі «Усе про спільні політики Європейського Союзу» Н. Мусис, досліджуючи особливості функціонування спільної торговельної полі-

тики ЄС, досліджує і тему правового регулювання засобів захисту торгівлі в ЄС [10]. Він зазначає, що засоби захисту торгівлі є одним з елементів спільної торговельної політики, поряд зі спільним митним тарифом, спільними домовленостями щодо імпорту продукції із країн, що не є членами ЄС, та спільними домовленостями щодо експорту. Автор коротко торкається Регламентів ЄС про захист від демпінгового імпорту та Регламентів про захист від субсидованого імпорту, стверджуючи, що «законодавство Спільноти в цих сферах збігається з нормами СОТ, тому учасникам економічної діяльності доводиться забезпечувати відповідність лише одному комплексові норм». На жаль, у його дослідженні аналізу інструментів спільного захисту торгівлі не вистачає аналізу особливостей правового регулювання захисних заходів в ЄС, які він взагалі не додав до інструментів спільного захисту торгівлі. Також автор не аналізує, чи відрізняється законодавство ЄС у цій сфері від правил ГАТТ/СОТ.

Крім того, суттєвим доробком у закордонній літературі щодо інструментів засобів захисту торгівлі є наукова праця Р. Вофрум, П. Штоль, М. Кьобель “WTO – Trade Remedies”, в якій авторами також приділяється значна увага аналізу правового режиму антидемпінгових, антисубсидійних і захисних заходів у законодавстві Європейського Союзу та порівнянню особливостей регулювання такої сфери в ЄС із міжнародними угодами в межах ГАТТ/СОТ і внутрішнім законодавством Сполучених Штатів Америки [13].

Висновки. Аналіз вітчизняної та закордонної міжнародно-правової літератури дозволяє дійти висновку, що законодавство Європейського Союзу, яке регулює засоби захисту торгівлі, хоча і базується на правилах угод ГАТТ/СОТ, але відрізняється і своїми особливостями, які, будучи порівняно дослідженими в західній літературі, на жаль, є недостатньо вивченими в Україні. Проблема також полягає в тому, що більшість українських монографічних видань і дисертаційних досліджень з цієї теми написані доволі давно та є такими, що не висвітлюють сучасних тенденцій. До того ж більшість наявної літератури у сфері засобів захисту торгівлі висвітлює лише особливості правового регулювання антидемпінгових заходів, приділяючи меншу або зовсім мало уваги іншим важливим інструментам. Підсумовуючи вищенаведене, необхідно зазначити, що тема правового регулювання засобів захисту торгівлі в межах Європейського Союзу, на думку автора, потребує комплексного дослідження в напрямі розкриття механізмів правового регулювання засобів захисту торгівлі в ЄС, а також перспектив вдосконалення правового регулювання засобів захисту торгівлі в Україні в умовах дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антидемпінгова політика ЄС : [практичний посібник для українських виробників та експортерів] / Антидемпінгова служба Європейської комісії, Представництво України при ЄС. – К. : Катран-груп, 2001. – 149 с.
2. Антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи / С. Осика, В. Коновалов, А. Осика. – К. : Укр. акад. зовніш. торгівлі, 2000. – 397 с.

3. Демпінг у сучасній міжнародній торгівлі : міжнародно-правові та економічні питання : [навч. посіб.] / Ф. Бентлі, О. Оніщук, С. Осика, О. Покрещук, К. Стенбрук, П. Харді. – К. : Укр. акад. зовніш. торгівлі, 1999. – 166 с.
4. Європейське право. Право ЄС : [підручник] : у 3-х книгах / за заг. ред. В. Муравйова ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин. – К. : Ін-Юре, 2015. – Європейське право. – Кн. : Матеріальне право ЄС. – 2015. – 451 с.
5. Осика С. Правове регулювання імпорту : антидемпінгові заходи // Українська академія зовнішньої торгівлі, благодійна організація «Центр дослідження СОТ, розвитку торгового права і практики». – К., 2003. – 448 с.
6. Основы и особенности права США, Канады и Европейского Союза по защите от демпингового импорта : [моногр.] / С. Осика ; Киев. нац. торг.-экон. ун-т, Благотвор. орг. «Центр исслед. ВТО, разв. торгового права и практики». – К. : Благотвор. орг. «Центр исслед. ВТО, разв. торгового права и практики», 2005. – 376 с.
7. Сидоренко В. Анализ применения антидемпинговых обязательств при осуществлении внешнеторговых сделок / В. Сидоренко // Законодательное обеспечение экономической политики государства и юридическое образование : матер. междунар. науч.-практ. конф. (Донецк – Святогорск, 16–17 апреля 2009 г.) / под ред. А. Бобкова и др. – Донецкий нац. ун-т – Донецк : Юго-Восток, 2009. – С. 202–204.
8. Софіщенко І. Торговельно-економічні відносини між Україною та ЄС : стан і перспективи : [навч. посіб.] / І. Софіщенко ; за заг. ред. М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого та ін. – Київ : Міленіум, 2009. – 314 с.
9. Вишняков О., Наку А. Торговое право ЕС / О. Вишняков, А. Наку. – К. : ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2003. – 188 с.
10. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу ; пер. з англ. / Н. Мусис. – Київ : К.І.С., 2005. – 465 с.
11. Sapir A. Some Ideas for Reforming the Community Anti-dumping Instrument [Electronic Resource]. – Mode of access: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/august/tradoc_129815.pdf
12. Van Bael I., Bellis J. EU Anti-dumping and Other Trade Defence Instruments / I van Bael, J. Bellis. – Kluwer Law International, 2004. – 1368.
13. Wolfrum R., Stoll P., Köbele M. WTO : Trade remedies / R. Wolfrum, P. Stoll, M. Köbele. – Brill, 2008. – 980 p.